

Каріна Кучерява

аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці
ХРІДУ НАДУ при Президентіві України

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Метою даної статті є аналіз існуючих підходів до діагностики розвитку сільськогосподарської кооперації й розробка методичних підходів до діагностики розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на рівні регіону. Актуальність даної теми обумовлена недостатнім рівнем розробленості проблем діагностики й моніторингу кооперації в аграрному секторі в цілому. В статті обґрунтовано доцільність розробки такої методики. Запропоновано її власне бачення, а саме: сутність, замовники, мета, вимоги, яким має відповідати діагностика, завдання, що вирішуються в результаті її проведення, етапи проведення та індикатори розвитку кооперації.

Ключові слова: сільськогосподарська кооперація, діагностика, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, регіон, індикатори.

Karina Kucheriava

PhD student of Personnel Management and Labor Economy Chair,
KhRIPA NAPA under the President of Ukraine

METHODICAL APPROACHES TO DIAGNOSTICS OF AGRICULTURAL SERVICE COOPERATION AT THE REGIONAL LEVEL

Problem setting. Key positions of the support for agricultural cooperation is stipulated in the Strategy of development of agrarian sector for the period until 2020 № 806-р., June 17 2013 [1]. But the planned activities do not fully meet the situation in the domestic cooperative sector. Such situation is caused by weak function of diagnostics in public administration.

Recent research and publications analysis. Evaluation of agricultural cooperation development at the level of certain regions has been provided in works by most Ukrainian scientists and practitioners, namely O. Gutorov, R. Korinets, O. Radchenko. One of the most sufficient elaborations in this direction is a work prepared by a Government agency Scientific-medical centre «Agrosvita» within the competition with agricultural service cooperative in rural areas.

The paper objective is to develop methodical approaches to diagnostics of agricultural service cooperation development at the regional level.

The paper main body. Diagnostics of cooperation development in agrarian sector at the regional level is a combination of informational and analytical technologies to describe the regional situations and problems associated with development of cooperative movement, make their quantitative and qualitative evaluation, establish internal and external causes of diagnosed conditions, and forecast tendencies of the development.

Regional public authorities in the person of departments of agroindustrial development of regional state administrations play the role of «customers». The aim of the diagnostics is to analyze state and perspectives of agricultural service cooperation development to maintain and strengthen human capital and development of rural areas. The given aim requires solving the following tasks: to identify the state of small-scale agricultural producers, registered agricultural cooperatives, define their characteristics; to detect changes in agricultural service cooperatives and factors that influenced them mostly, to evaluate factors that led to these changes; to define «hot spots» and «points of growth» of cooperative movement development in agrarian sector; to predict trends and potential of cooperative movement development to make reasonable managerial decisions and develop strategies to support agricultural cooperation development in the region.

The conducted diagnostics involves the following stages: to define qualitative and quantitative indicators of agricultural cooperation development; to evaluate the state of agricultural cooperation development; to integrate the received results.

Conclusions of the research. Cooperation is able to contribute to economic potential of small-scale agricultural producers, but in terms of polarization of domestic agrarian market its development requires state support. In its turn, the success of public agrarian policy on cooperation in agrarian sector depends on consideration of historical and regional features. Thus, the formation of such diagnostic methods allows a deeper understanding of features of these processes in every region and effectively responding to any problems. The suggested methodical approaches are generalized and later can be adapted to the explored region.

Key words: agricultural cooperation, diagnostics, agricultural service cooperative, region, indicators.

Карина Кучерява

аспірант кафедри управління персоналом і економіки труда
ХРИГУ НАГУ при Президенті України

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ДИАГНОСТИКЕ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОБСЛУЖИВАЮЩЕЙ КООПЕРАЦИИ НА УРОВНЕ РЕГИОНА

Целью данной статьи является анализ существующих подходов к диагностике развития сельскохозяйственной кооперации и разработка методических подходов к диагностике развития сельскохозяйственной обслуживающей кооперации на уровне региона. Актуальность данной темы обусловлена недостаточным уровнем разработанности

© Кучерява К. Я., 2017.

проблем диагностики и мониторинга кооперации в аграрном секторе в целом. В статье обоснована целесообразность разработки такой методики. Предложено ее собственное видение, а именно: сущность, заказчики, цель, требования, которым должна отвечать диагностика, задачи, решаемые в результате ее проведения, этапы проведения и индикаторы развития кооперации.

Ключевые слова: сельскохозяйственная кооперация, диагностика, сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, регион, индикаторы.

Постановка проблеми

Масштаб діяльності дрібнотоварних виробників, що накладається на глибокі традиції одноосібного господарювання, спричинює постійну увагу до себе з боку урядовців. Це знаходить своє відображення у розробці низки підтримуючих та стимулюючих заходів щодо розвитку сільськогосподарської кооперації, а ключові позиції з цього питання артикульовано у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року № 806-р. від 17 жовтня 2013 р. [1]. Проте навіть при попередньому ознайомленні деякі програми не витримують верифікації. Так, задекларовані цілі, заплановані показники, напрями та об'єми фінансування часто є нездійсненними, не відповідають поточній ситуації, а головне – не враховують місцевої специфіки, регіональних особливостей функціонування господарюючих суб'єктів. Подібна ситуація є породженням слабкості функції діагностики у системі державного управління. Зокрема, уваги потребують пошук і визначення ефективних методик оцінювання розвитку кооперації на рівні регіону.

Оцінку розвитку сільськогосподарської кооперації на рівні окремих регіонів здійснено в працях більшості українських науковців та практиків управління, зокрема О. Гуророва, Р. Корінця, О. Радченка [2-4]. Віддаючи належне всім напрацюванням, слід відзначити, що проблема формування методик діагностики розвитку сільськогосподарської кооперації лишається малодослідженою. Однією з найбільш суттєвих розробок в цьому напрямі є матеріали, підготовлені фахівцями ДУ НМЦ «Агроосвіта» в рамках проведення конкурсу зі створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу на селі [5].

Діагностика має давати уявлення про вихідні умови, динаміку, потенціал, наслідки провадження кооперативної діяльності. Це дозволяє найповніше реалізовувати державні завдання, такі як розвиток сільських територій, охорона навколишнього середовища. В зазначеному контексті однією з ключових проблем є відсутність методик діагностики розвитку кооперації на різних адміністративних рівнях.

Метою даної роботи є розробка методичних підходів до діагностики розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на рівні регіону.

Очевидно, що саме село є осередком формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОКів), а місцеві органи державної влади є найближчими до розуміння проблем й перешкод, з якими вони стикаються. З іншого боку, включеність цих формувань в господарську діяльність й соціальне життя певного регіону породжує необхідність врахування специфіки відповідного регіону. Саме тому запропоновані методичні підходи зорієнтовані на регіональний рівень.

Діагностика розвитку кооперації в аграрній сфері на рівні регіону є сукупністю інформаційно-аналі-

тичних технологій, що дозволяє описати регіональні ситуації й проблеми розвитку кооперативного руху, здійснити їх кількісну та якісну оцінку, встановити внутрішні та зовнішні причини продіагностованих станів, спрогнозувати тенденції розвитку. Першочерговим кроком проведення діагностики є визначення її «замовників», що, відповідно, обумовлює цілі діагностики. У ролі «замовників» виступають регіональні державні органи влади в особі департаментів агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій. Мета діагностики – аналіз стану та перспектив розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації для збереження і зміцнення людського капіталу села і розвитку сільських територій. Зазначена мета потребує вирішення наступних завдань: ідентифікувати стан дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції, зареєстрованих сільськогосподарських кооперативів, визначити їх характеристики; виявити зміни у стані СОКів та фактори, що мали найбільший вплив; оцінити фактори, що зумовили ці зміни; визначити «більшові точки» та «точки зростання» щодо розвитку кооперативного руху в аграрній сфері регіону; спрогнозувати тенденції та потенціал розвитку кооперативного руху для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і вироблення стратегії підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації регіону.

Діагностика розвитку кооперації на регіональному рівні має відповідати наступним вимогам: набір індикаторів діагностики має виходити з необхідності вирішення конкретних задач; прийняті індикатори повинні бути достовірними, якомога повніше описувати явище чи процес, мати чітку інтерпретацію; набір параметрів має відображати як економічну, так і соціальну складову кооперативних процесів; можливість виокремлення факторів, що мають загальнодержавний вплив (нормативно-правове регулювання, державні програми підтримки), та факторів, що знаходяться в компетенції вирішення регіону; прийняті індикатори повинні висвітлювати не тільки ситуацію щодо діяльності СОКів, а й інших суб'єктів господарювання, оскільки рівень їхньої активності, характер діяльності безпосередньо впливає на функціонування й становлення кооперативів.

Проведення діагностики передбачає наступні етапи: визначення «кількісних та якісних» індикаторів розвитку сільськогосподарської кооперації; оцінка стану розвитку сільськогосподарської кооперації; інтерпретація отриманих результатів. Специфіку сільськогосподарської кооперації визначає сукупність факторів, які умовно можна поділити на дві групи: 1) фактори, що безпосередньо пов'язані із сільським господарством, як таким й з плином часу не втрачають свого впливу, є відносно сталими (жорсткими); 2) фактори, які з часом втрачають свою вагу, або ж, навпаки, набувають більшого значення, є більш змінними (м'якими) (табл. 1). Відтак чинники розвитку кооперації пропонується

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Виклад основного матеріалу

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Таблиця 1

Індикатори розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації

№	Індикатор	Дані	Коментар
		ЖОРСТКІ ФАКТОРИ	
1	Місце- знаходження	1) площа 2) адміністративно-територіальний розподіл • кількість районів; • кількість сільських населених пунктів/мікрорайонів • кількість сільських рад	Є практично єдиним незмінним фактором. Обумовлює відношення регіону до економічно та соціально значущих об'єктів, визначає його спеціалізацію
2	Групи виробників сільськогоспо- дарської продукції	• виробники сільськогосподарської продукції за організаційними формами господарювання (всього); у т.ч.: • господарських товариств; • приватних підприємств; • фермерських господарств; • кооперативів всього (у ч. т. зареєстрованих, реально діючих, показових); • державних підприємств; • підприємств інших організаційних форм • господарств населення, всього: - з них зареєстровано як ОСГ	Взаємодія з іншими суб'єктами господарювання регіону є важливим елементом діяльності будь-якого господарства. Результатом такої взаємодії може бути залучення нових членів до СОК, створення СОК, формування партнерських відносин чи ж навпаки гостра конкуренція, скажімо між СОК-ми та великим фермерськими господарствами. Характеризує розподіл суб'єктів господарювання на локальній території
3	Земле- користу- вання	1) загальна площа сільськогосподарських угідь (у т.ч. ріллі); 2) площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні (га): - господарств населення (домогосподарств); - інших користувачів; - землі, не надані у власність та постійне користування; - площа землі, приданої до ОСГ - господарських товариств; - приватних підприємств; - фермерських господарств (у т.ч. орендовані землі); - кооперативів; - державних підприємств; - підприємств інших організаційних форм 3) розподіл за розміром фермерських господарств та домогосподарств • фермерські господарства з площею землі, га: - до 1 га 1,1 – 3,0 3,1 – 5,0 5,1 – 10,0 10,1 – 20,0 20,1 – 50,0 50,1 – 100,0 • фермерські господарства, що не мали с/г угідь • домогосподарства з площею землі, га: - до 0,50 0,51–1,00 - більше 1,00, у т.ч. 1,01–5,00 5,01–10,00 • середній розмір площі землі домогосподарства • домогосподарства, земельні ділянки яких знаходяться не в єдиному масиві • частка земельних часток паїв та орендованих ділянок у загальній площі домогосподарств, %	Використання земель здійснюється як власниками земельних ділянок, так і землекористувачами. Пануючий тип землекористування має важливе значення не тільки у відношенні розвитку власне сільського господарства, а й в економічному й соціальному сенсі в цілому, адже обумовлює розподіл доходів від землеробства між різними класами суспільства.

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Продовження таблиці 1

4	Організаційно-технічне забезпечення за категоріями господарств	1) наявність с/г техніки в фермерських господарствах (од.): трактори, комбайни, бурякозбиральні машини, сівалки, жатки валкові 2) домогосподарства, що мають техніку (од.) у т.ч.: - плуг комбайн - сівалка сепаратор - борона крулорушка - культиватор автомобіль вантажний - трактор декілька з перелічених видів техніки одночасно • застосування добрив (кг/1 га)	Наявність сільськогосподарської техніки та здійснення окремих заходів з ефективного ведення господарства – один із визначальних елементів у системі заходів щодо нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, підвищення його продуктивності. З іншого боку – є цікавим з точки зору виявлення рівня однорідності потенційних учасників СОК щодо їх технологічної оснащеності.
5	Трудові ресурси	1) всього (загальна) кількість сільського населення, тис. осіб • частка сільського населення у % до всього населення регіону • сільське населення у працездатному віці, у т.ч. чоловіки • жінки • самозайняті особи, тис. осіб • безробітні, у т.ч. ті, хто виконували сезонні роботи, 2) середньооблікова кількість штатних працівників на сільськогосподарських підприємствах, тис. осіб; 3) чисельність працівників у фермерських господарствах, тис. осіб 4) чисельність членів кооперативу (у т.ч. асоційованих), тис. осіб 5) кількість працюючих в СОК, тис. осіб	Цей показник є важливою соціально-економічною характеристикою регіону. Сільське населення працездатного віку є основою трудового потенціалу аграрного сектору. Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами, їх якість безпосередньо впливає на процеси виробництва
6	Валова продукція сільського господарства	1) обсяг виробництва валової продукції сільського господарства (всього, тис. т.): у т.ч.: господарських товариств; приватних підприємств; фермерських господарств; у т.ч. орендовані землі: кооперативів, державних підприємств; підприємств інших організаційних форм, громадян; інших користувачів; у господарствах населення 2) виробництво основних сільськогосподарських культур за організаційними формами господарювання (господарськими товариствами, приватними підприємствами, кооперативами, фермерськими господарствами, державними підприємствами, тис. т.): - зернові та зернобобові ріпак; - культури; картопля; - льон-довгунець; овочі; - цукрові буряки (фабричні); баштанні культури; - соняшник на зерно; плоди і ягоди; - соя; виноград 3) вирощування та реалізація на забій худоби і птиці всіх видів (за категоріями господарств, у абсолютних та відносних показниках): - вирощено худоби та птиці; виробництво яєць; - реалізовано худоби та птиці; виробництво меду; - виробництво молока; виробництво вовни 4) кількість поголів'я в СОК: - ВРХ/ у т.ч. поголів'я корів; - свиней	Відображає структуру виробництва валової продукції сільського господарства за категоріями господарств

7	Реалізація сільськогосподарської продукції	1) реалізація продукції сільськогосподарства (грн./у% до загального обсягу): • переробним підприємствам; • на ринку; • населенню в рахунок оплати праці; • видано пайовикам в рахунок орендної плати; • інші господарюючі суб'єкти (усі підприємства і організації, крім тих, що здійснюють перероблення сільгосппродукції); 2) обсяг реалізованої через СОК продукції, виробленої членами, (т) у т.ч. - молока, плодовоовочевої продукції - м'яса ВРХ, зерно - м'яса свиней, • отримано коштів від реалізації продукції (тис. грн.) 3) закупки продукції тваринництва переробними підприємствами: • закуплено худоби та птиці усього (тис. т. живої ваги): у т.ч. від с/г підприємств (тис. т./питома вага, %) господарств населення (тис. т./питома вага, %) 4) середні ціни реалізації за категоріями господарств (с/г підприємства, фермерські господарства, ОСГ/господарства населення, СОК) (грн.): - зернові культури; баштанні культури; - олійні культури; худоба та птиця (у живій вазі); - цукрові буряки; молоко та молочні продукти; - картопля; яйця (за тис. шт.) - овочі; вівна; - плоди та ягоди; мед виноград.	Питання реалізації сільськогосподарської продукції, що включає сфери й канали збуту продукції, її обсяги, ціни реалізації, закупку продукції переробними підприємствами, не тільки СОК-ами, а й усіма категоріями господарств відображають їх позицію в маркетинговому ланцюгу й рівень організованості аграрного ринку. Ці показники найбільш наочно демонструють рівень залучення дрібногосподарного виробника до операційних процесів.
8	Споживчий сегмент	1) кількість населення регіону (всього) 2) фактичне споживання основних продуктів харчування в розрахунку на одну особу: - картопля; цукор; - яйця; риба; - м'ясо та м'ясопродукти; плоди, ягоди та виноград; - молоко; молочні продукти; оводі та баштанні; - хліб; продовольчі культури 3) відношення фактичного виробництва продукції до нормативних потреб 4) наявний дохід/витрати в розрахунку на одну особу за рік, тис. грн.;	Зазначений фактор суттєво обумовлює смність споживчих ринків, зокрема потребу в основних харчових продуктах та її забезпечення, відтак сигналізує виробникам сільськогосподарської продукції про перспективність нарощування виробництва тих чи інших видів продукції.

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Продовження таблиці 1

9	Інфраструктура	інженерні мережі; щільність автомобільних доріг організовані ринки стихийні ринки інтернет-забезпечення наявність газо-, електропостачання водопостачання логістична інфраструктура (використовуються чи ні): - мережа складських потужностей - мережа елеваторних потужностей ємності для зберігання молока молокоприймальні пункти лабораторії якості ветеринарні, плеєнні служби/організації	Цей фактор має великий вплив як при виборі розташування виробничих потужностей, так і для реалізації продукції. Так, розвинена транспортна мережа, мережа елеваторних, складських потужностей, приймальних пунктів, стабільність та якість електро-/водопостачання тощо має безпосередній вплив на процес виробництва і реалізації продукції.
10	Заходи щодо підтримки розвитку кооперативного руху	реалізовані, діючі та заплановані державні програми щодо підтримки розвитку СОК на території регіону: назва програми; отримано за рік фінансової підтримки, тис. грн.; сума та % участі сільської ради у реалізованих, діючих та запланованих/ухвалених проектах реалізовани, діючі та заплановані/ухвалені проекти за підтримкою сторонніх донорів щодо підтримки розвитку СОК (міжнародних та вітчизняних благодійних організацій та проектів, ін.); - назва програми; - отримано за рік фінансової підтримки, тис. грн.; - сума та % участі сільської ради у реалізованих, діючих та запланованих/ухвалених проектах 4) проекти, виконані в рамках співпраці з науково-дослідними інститутами, дорадчими службами	Успішний досвід реалізації проектів позитивно впливає на імідж регіону в цілому, сприяє утвердженню ідей кооперації. Успішні проекти генерують так званий демонстраційний ефект (demonstration effect).
11	Діловий клімат	М'ЯКІ ФАКТОРИ кон'юнктура ринку, ділове середовище; взаємодія між підприємствами привабливість регіону для створення СОК несумлінні контрагенти конкурентний тиск	Діловий клімат – це сукупність факторів, що характеризують середовище, в якому здійснюють свою діяльність господарюючі суб'єкти.

Продовження таблиці 1

12	«Правила процедури»	ефективність державних органів та адміністративні процедури дотримання прав власності корупція місцеві податки та інші платежі	Є віддзеркаленням рівня втручання, виконання законодавства та забюрократизованості процедур, якості виконання своїх обов'язків місцевими державними органами та органами місцевого самоврядування.
13	Діяльність місцевої влади	повнота та швидкість інформування громадськості про прийняті рішення, ступінь залучення голів СОК, експертів до прийняття важливих для регіону рішень щодо розвитку сільськогосподарської кооперації, втручання/невтручання місцевих органів влади в цілому	Відкритість і прозорість місцевої влади робить її діяльність зрозумілою і передбачуваною для господарств, що функціонують в регіоні, тим самим зменшуючи ризики, які пов'язані з рішеннями державних органів на місцях
15	Діловий оптимізм	стабільність попиту на послуги СОК зміна кількісного складу членів СОК зміна фінансово-економічного стану СОК, зміна кон'юнктури ринку, оцінка привабливості регіону для створення СОК в річній та п'ятирічній перспективах.	Є оцінкою сукупності чинників, які впливають на відхилення реальних результатів виробничо-комерційної діяльності від початкових очікувань.

Джерело: розроблено автором на основі даних [2–5].

поділити на дві групи за критерієм змінності/незмінності в часі: жорсткі та м'які фактори. Жорсткі фактори значною мірою є відправним пунктом в процесі розвитку кооперативного руху, тобто визначають якість середовища, в якому діють сільськогосподарські кооперативи.

Географічна та соціально-економічна неоднорідність регіонів визначає унікальність «портфелю» вихідних умов для господарюючих суб'єктів, у тому числі для сільськогосподарських кооперативів. Ці фактори є базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку сільськогосподарської кооперації, можуть бути описані статистичними індикаторами.

М'які фактори мають більш суб'єктивний характер, відображають інституціональні, політичні й регулятивні умови, додаткові ризики та переваги ведення господарської діяльності. Застосовуються з метою глибшого вивчення чинників, що визначають динаміку кооперативних процесів та дослідження ризиків у функціонування СОКів. Оцінка цих факторів здійснюється шляхом експертного опитування зацікавлених сторін, а саме голів кооперативів, голів територіальної громади, державних службовців цієї сфери.

Кооперація здатна сприяти реалізації економічного потенціалу дрібнотоварних виробників, але в умовах поляризації вітчизняного аграрного ринку її розвиток потребує державної підтримки. В свою чергу успішність державної аграрної політики щодо кооперації в аграрній сфері залежить від врахування історичних та регіональних особливостей. Відтак формування методик діагностики дозволить глибше розуміти особливості цих процесів у кожному конкретному регіоні й ефективніше реагувати на виявлені проблеми. Запропоновані методичні підходи є узагальненими й в подальшому можуть бути адаптовані відповідно до досліджуваного регіону.

Література.

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2014 № 806-р «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 року». – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
2. Гуторов О. І. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація України: стан та перспективи розвитку / О. І. Гуторов, А. М. Соколова // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 3. – С. 21–29.
3. Коринец р. Сельскохозяйственная обслуживающая кооперация в Украине. ФАО Региональное бюро по Европе и Центральной Азии. Исследования по политике перехода сельского хозяйства. – К. – No. 2013-6.
4. Радченко О. Д. Напрями державної фінансової підтримки сільського господарства України / О. Д. Радченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(3). – С. 207–214.
5. Рекомендації для проведення конкурсу серед студентів ВНЗ на кращий бізнес-план зі створення багатofункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. ДУ НМЦ «Агроосвіта». МРГ-II, Київ 2013.

Висновки